

SPORDA KRİZ YÖNTEMİ VE BİR VAKA ANALİZİ: TRABZON'DA HAKEMLER REHİN KALDI¹**CRISIS MANAGEMENT IN SPORTS AND A CASE STUDY: REFEREES TAKEN HOSTAGE IN TRABZON**

Yrd. Doç. Dr. Mevlüde Canan CAN

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu
mevlude.can@erdogan.edu.tr Rize/Türkiye**ÖZ**

Günümüzde spor dünyasının en popüler ve kitleleri en fazla peşinden sürükleyen dalı futboldur. Yaş, cinsiyet ya da milliyet farkı olmaksızın yediden yetmişe herkesin sevdiği ve ilgi duyduğu futbol; bugün dünyada 150 milyar Euro'ya ulaşan dev bir ekonomi haline gelmiştir. Fortune Dergisi'nde Türkiye'de futbol ekonomisinin büyüklüğünün 2016 yılı itibarıyla 1 milyar Euro'nun hemen altında olduğu bilgisi yer almaktadır. Hal böyle iken Türk Futbol Liginde dört büyükler arasında Anadolu Temsilcisi olarak anılan Trabzonspor geçmişinden bu güne şampiyonluklar dahil pek çok başarıya imza atmıştır. Ancak Trabzon'da 28 Ekim 2015 yılında Gaziantep ile oynanan süper lig maçının iki iki berabere biten maç sonrasında maçın hakemleri 4 saat boyunca statta mahsur kaldı. Futbol tarihine kriz olarak yansıyan olayda, ancak Cumhurbaşkanının telefonla duruma müdahale etmesinin ardından hakemler polis korumasıyla stattan 4 saat sonra ayrılabilirdi. Bu çalışmada bu maçın bitiminde ve sonrasında yaşananlar bir kriz olarak ele alınmış ve Trabzonspor'un, Futbol Federasyonu ve ilgili birimlerin krizdeki durumları ortaya konularak; kriz yönetimine ilişkin yapılan uygulamalar medyada yer alan verilerle değerlendirilerek krize ilişkin çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Futbol Endüstrisi, Kriz Yönetimi, Trabzonspor, Hakemler**ABSTRACT**

Currently, the most popular branch of sports trailing masses of people is football. Regardless of age, gender, or nationality, football is liked and followed by young and old alike. Therefore, it has become a giant economy in the world currently amounting nearly 150 billion Euro. Fortune Magazine reports that the size of football economy in Turkey is right under 1 billion Euro as of 2016. This being the case, Trabzonspor, referred as the Representative of Anatolia among the other three important Istanbul-based clubs in Turkish Football League, scored many achievements from past to present including but not limited to championships. However, on 28th of October in 2015 in Trabzon, referees were taken hostage for 4 hours in the stadium following the super league match with Gaziantep that ended in a draw with two goals scored for both sides. The event was marked as a crisis in the history of football. After the intervention of the President by calling Trabzon, the referees were able to depart the stadium under the protection of policemen at the end of 4 hours of hostage. This study deals with the match and the events took place in the aftermath as crisis and tries to reveal the position of Trabzonspor, Football Federation, and the relevant units within the crisis. The study also presents recommendations for the solution of the crisis based on the evaluation of 2practices in the media regarding crisis management.

Key Words: Football Industry, Crisis Management, Trabzonspor, Referees**1. GİRİŞ**

Spor günümüzde toplumları sosyal ve kültürel bağlamda etkileyen ve geliştiren önemli bir olgudur. Spor her yaş ve her kesime hitap eden çeşitli dallarıyla toplumun bedensel ve ruhsal anlamda sağlıklı yaşamasını sağlamanın yanı sıra insanların sosyalleşmesine, kaynaşmasına da aracılık etmektedir. Özellikle son yıllarda daha da artan iletişim ve ulaşım imkanlarıyla insanlar ilgi duydukları spor faaliyetlerini daha kolay takip edebilmektedir. 2016 Yılında Rio Olimpiyat Oyunlarının sadece açılış töreni bile dünya genelinde 3 milyar kişi tarafından izlendi. (<https://onedio.com>,16.10.2017) Sosyal medya mecralarından Twitter'da açılış seremonisi anlamına gelen İngilizce "#OpeningCeremony" ve Portekizce "#CerimoniaDeAbertura", kullanıcılar tarafından en çok paylaşılan etiketlerin başında geldi. (<https://onedio.com>,16.10.2017)

¹ Bu çalışma İKSAD ve Al Farabi Kazak Milli Üniversitesi(Gaziantep) ev sahipliğinde 11-14 Mayıs 2017 tarihleri arasında düzenlenen Al Farabi I. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur

Dört yılda bir yapılan olimpiyatlar, Dünya Futbol Kupası, Avrupa Futbol Şampiyonası gibi büyük spor karşılaşmaları da her zaman her ülkede, geniş toplum kesimlerini heyecanlandırmakta ve ilgisini çekmektedir. Bu ilginin en önemli nedeni özellikle futbolun diğer sporlara göre daha kitlesel ve daha geniş kesimlere hitap etmesidir. Nitekim 2012 futbol şampiyonasında statlara 1.4 milyon seyirci gelirken bu sayı 2016 Dünya Futbol şampiyonasında 2.5 milyonu buldu. 2016 Dünya Futbol Şampiyonasının ev sahibi Fransa şampiyona süresince 1.5 milyon turisti ağırladı. Seyircilerin toplandıkları seyirci bölgelerinde (fan zones) ise 7 milyon futbolseverin geldiği tahmin edildi.(www.ntv.com.tr, 16.10.2017)

Dünya genelinde zengin-fakir ya da eğitilmiş- eğitimsiz ayrımı olmaksızın yediden yetmiş bütün insanları etkileyen, hatta tutku haline dönüşen futbol; bu özelliği ile bir oyun olmaktan çok uğruna harcanan paralara bakıldığında önemli bir sektör haline gelmiştir.

Günümüzde, bir futbolcuya 217 milyon sterlin paha biçildiği, 150 milyar Euro'luk ekonomik hacmiyle dev bir sektör haline dönüşen futbol; Türkiye'de de geniş kitleleri peşinden sürükleyen, ilgiyle izlenen ve en popüler spor dalıdır. Dünya futbol ligleri arasında Türk Futbol Ligi'nin, dünyada marka sıralamasında 7. Sırada bulunması bunun en önemli göstergelerinden biridir. (www.sportifpazarlama.com,17.09.2017)

Futbolda oluşan bu güçlü ekonomi; alt yapıya büyük yatırımların yapıldığı, en kaliteli futbolcuların en modern donanımlı stadyumlarda zevkle izlenme imkanının olduğu dev bir futbol endüstrisi yaratmıştır.

Futbolun endüstrileşmesi bir yandan taraftarları tüketiciye dönüştürürken, diğer yandan spor kulüplerini de şirketlere dönüştürmektedir. Nitekim, Türkiye'de doksanlı yıllardan itibaren şirketleşen dört büyükler denilen Galatasaray,Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor kulüplerinin hisseleri İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem görmektedir. Borsa İstanbul'da bütün spor şirketlerinin kazançla kapattığı 2016'da spor endeksi % 57,80 değer kazanmıştır. Trabzonspor % 123,62 değer kazanarak borsada yılı şampiyon olarak tamamlamış, Beşiktaş %85,19, Galatasaray% 82,80 ve Fenerbahçe ise % 4,84 değer kazanmıştır (www.sportifpazarlama.com, 17.09.2017).

Görülüyor ki spor kulüpleri de tıpkı diğer kuruluşlar gibi örgütsel faaliyetleri olan ve çeşitli sorun ve krizlerle karşılaşabilecek birer işletmedir. Nitekim futbol kulüpleri son yıllarda şike, saha içi ve dışı çıkan olaylar ve krizlerle de sık sık karşılaşır hale gelmiştir. Bahis, şike ve doping olayları dışında yaşanan diğer krizlerin sadece sporculara yönelik bireysel sonuçları olabileceği gibi özellikle spor kulüplerini etkileyen daha ağır sonuçlar yaratabildiğine dair dünyadan ve ülkemizden pek çok örnek verilebilir.

1991 Ocak ayında Yunanistan'da AEK-Olympiakos maçında çıkan olaylarda 16 yaşında bir taraftarın hayatını kaybetti. 2001 Nisan ayında Almanya'da amatör küme ekibi Darmstadt 98'le Eintracht Frankfurt'un karşı karşıya geldiği 'dostluk' maçındaki kavgada, 25 yaşındaki bir taraftarın öldü. Mart 2003'te Polonya'nın güneybatısındaki Wroclaw kentinde bir ikinci lig maçında çıkan kavgada bir kişi öldü, 120 kişi tutuklandı. Kasım 2006 ise UEFA Kupası'ndaki Paris Saint Germain-Hapoel Tel Aviv maçında Fransız taraftarlar, rakip taraftarlardan birine saldırdı. Bir polis memuru olaya müdahale etmek isterken bir kişiyi vurarak öldürdü, bir kişiyi yaraladı. Öte yandan 2006'da İtalya'da FC Juventus, AC Milan, ACF Fiorentina ve SS Lazio'nun karıştığı şike skandalı sonrasında yapılan yargılamada, esas mahkemesi niteliği taşıyan ilk aşamada alınan kararlar doğrultusunda FC Juventus, ACF Fiorentina ve SS Lazio, İkinci Lig'e düşürüldü. Bu 3 kulüp de puan silme cezalarına da çarptırılırken, Juventus'un son 2 sezonda elde ettiği şampiyonluk unvanları da elinden alındı. AC Milan'ın ise, Birinci Lig'de kalması uygun görüldü, ancak kırmızı-siyahlılar, 15 puan silme cezasıyla, bu yıl Avrupa Şampiyonlar Ligi'ne gitme hakkından yoksun bırakıldı.(www.hurriyet.com,15.09. 2017)

Futbolda dünya genelinde birinci ligde ya da ikinci liglerde hatta Avrupa Şampiyonlar Ligi gibi önemli organizasyonlarda bu olaylar yaşanırken Türkiye'de de bunlara benzer pek çok olay meydana geldi. Mart 1995'te Fenerbahçe-Galatasaray derbisinden önce 17 yaşında bir taraftar öldürüldü. Nisan 2000'de UEFA Kupası yarı finalindeki Galatasaray-Leeds United maçının arifesinde Taksim Meydanı'nda çıkan kavgada, iki İngiliz taraftarın ölümüyle sonuçlandı.(www.radikal.com.tr,10.09.2017) Bu olaylardan sadece ikisidir.

Hem dünyada hem de Türkiye'de futbolda sporun ruhuna yakışmayan ve istenmeyen yukarıda örnekleri yer alan bu yaşananlar sektörde kriz olarak nitelendirilebilecek olaylardır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı Türk Futbol tarihine 2015'te Trabzon'da Trabzonspor ile Gaziantepspor arasında oynanan maç sırasında ve sonrasında hakemlerin rehin kalması ile yaşanan olayları bir futbol kriz vakası olarak analizini yapmak ve futbolda kriz yönetimini ele almaktır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kriz ve Kriz Yönetimi

Kriz “ bir toplumun, bir kuruluşun veya bir kimsenin yaşamında görülen güç dönem, bunalım ya da buhran olarak (TDK, 1994) ya da arzu edilmeyen bir sonucu olan, planlanmamış bir olay, durum veya olaylar dizisi (Sikich, 2002) şeklinde de tanımlanmaktadır.

Kriz kelimesi “Bir işin, bir olayın geçtiği karışık safha”, “içinden çıkılması zor durum”, “Birdenbire meydana gelen kötüye gidiş yönündeki gelişmeler ve tehlikeli an” olarak tanımlanabilir (Doğan ve diğerleri 1982).

Kriz yabancı kaynaklarda ise “önemli bir gelişme veya değişme olduğunda iyileşme veya yok olmaya yönelik olarak ortaya çıkan rahatsızlık” anlamına gelmektedir (The Oxford Dictionary, 1961).

Uluslararası Webster sözlüğünde ise kriz, “kriz daha iyiye veya daha kötüye giden bir dönüm noktası; kati kararların verilmesi gereken kritik zamandır” (Webster’s Dictionary, 1982).

Bu bağlamda sporda kriz için bir tanım yapmak gerekirse; olağan üstü hava koşulları, spor alanlarında meydana gelen ve sportif faaliyeti kesintiye uğratan teknik olumsuzluklar, elektrik, doğal gaz gibi enerji kesintileri, tribünlerin çökmesi, yangın çıkması, oyuncuların ölümcül (kafa travması, kalp krizi gibi) yaralanmalar ve hastalanmalar yaşamaları, trafik kazası geçirmeleri, şike, doping, teşvik gibi olaylar, taraftarların sporculara ya da karşı takımın taraftarlarına saldırmaları, antrenörlerin kavgaları gibi pek çok olay ve durum sporda kriz olarak tanımlanabilir.

Kriz yönetimi ise; olası bir krize karşı koruma ve önleme mekanizmalarının oluşturulması ile oluşmuş bir krizin ortadan kaldırılması, bu süreçte işletme üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmeye ilişkin faaliyetleri içeren bir süreci tanımlamaktadır (Sucu,2014).

Kriz yönetimine ilişkin başka tanımlar ise “Kriz olarak nitelenen durumu ortadan kaldırmak için yapılan planlı, sistematik, ve rasyonel bir şekilde uygulanan faaliyetler topluluğudur” ve “sistematik olarak adım adım verilecek kararları, bu kararları uygulayacak ekibi oluşturmayı, uygulama sonuçlarını hızla alarak yeni kararlar vermeyi kapsamına alır” şeklindedir.(Tüz 2001).

Bu bağlamda kriz yönetimi, sadece krizin ortaya çıkmasından sonraki süreci kapsayan bir faaliyet değildir. Kriz yönetimi; uyarı sinyallerinin belirlenmesi, koruma ve önleme mekanizmalarının kurulması gibi krizin ortaya çıkmasına kadar geçen sürede gerçekleştirilmesi gereken faaliyetleri de içermektedir(Çağlar,2002).

Etkin bir kriz yönetimi için öncelikle şunlar yapılmalıdır (Ural, 2006):

- ✓ Krizin boyutları hakkında kamuoyuna doğru bilgiler verilmeli, açık ve şeffaf olunmalıdır.
- ✓ Krize hemen tepki verebilmek için çok hızlı biçimde iletişim kanalları harekete geçirilmeli, iletişim köprüleri kurulmalıdır.
- ✓ Muhtemel belirsizliklere ve emin olmadığımız durumlara karşı tutarlı olabilmek için esnek davranılmalıdır.
- ✓ Çeşitli sosyal paydaş gruplarının ve medyanın davranışları yakından takip edilmelidir.
- ✓ Krizi yönetecek bir kişi belirlenmeli, kamuoyuna sunulacak mesajlar tek bir elden verilmelidir.
- ✓ Kriz ile ilgili bilgileri ve gelişmeleri takip etmek ve koordinasyonu sağlamak için kriz yönetim ekibi oluşturulmalıdır.
- ✓ Krize tepki verebilme kapasitesine sahip olabilmek için kriz planlaması yapılmalıdır.
- ✓ Krizde kurum imajını korumak için gerekli tedbirler alınmalıdır.

2.2. Kriz Öncesinde Yapılması Gerekenler

Krizlerin ne zaman ve ne olacağına önceden bilinmemesi işletmeler için belirsizlik oluştursa da bu durum işletmeleri her zaman hazırlıklı olmasını ve önlemler almasını gerekli kılar. Kriz yönetiminde önemli nokta, işletmenin krizle karşılaştığı anda yerine getirilmesi gereken faaliyet planlarının varlığıdır (Özgen ve Türk, 1996). Krizlere karşı başarılı olabilmek için işletmelerin her zaman bir “B” planının olması gerekir.

Kriz önlemek için planlama yapılması şu şekilde özetlenebilir; (Regester and Larkin, 1997)

- ✓ Potansiyel kriz durumlarının listelenmesi yapılır.
- ✓ Krizden korunmak için politikalar tasarlanır.
- ✓ Potansiyel her bir krizle ilgili olarak stratejiler ve taktikler belirlenir.
- ✓ Krizden muhtemelen kimlerin etkileneceği belirlenir.
- ✓ Örgütsel uygulamalardaki zararın en aza indirilmesi için iletişim kanalları etkili bir şekilde tasarlanır.

- ✓ Yapılan planlama çerçevesinde her şey test edilir.

Bu testler sonucunda tespit edilen eksiklikler giderilerek planlar uygulamaya hazır hale getirilmelidir. Ayrıca krizle ilgili yapılan planların gelişmelere göre gerektiğinde güncellenmesi gerekir. Kriz konusunda yapılan planların yazıya dökülmesi krize bir an önce müdahale edebilmeyi ve yapılacakların ve kimlerin ne yapacağını listelenmesi o esnada oluşabilecek karışıklıkların önüne geçebilir.

Kuruluşlar eğer bir kriz oluşursa etkisini en az düzeyde tutarak krizi kontrol altına alarak acil müdahale edecek bir kriz ekibi oluşturmalıdır. Kriz ekibini belirlerken olaylara farklı görüş açılarıyla bakılabilmesini kolaylaştıracağı için özellikle farklı birimlerden karar verebilme yeteneği ve yetkisine sahip kişiler tercih edilmelidir. Kriz ekibinde kriz iletişimini kurumu temsilen yapmaya yetkili bir kriz sözcüsü de yer almalıdır. Kriz ile ilgili tüm açıklamaları, medyaya yönelik bilgilendirmeleri bu kriz sözcüsü yapmalıdır.

Kriz ile ilgili açıklamaların sadece sözcü kullanılarak yapılması olası yanlış anlaşılmaları önleyerek, farklı açıklamalar nedeniyle kamuoyunda tereddütler meydana gelmesini gidermiş olacaktır.

2.3. Kriz Anında Yapılması Gerekenler

Herhangi bir kriz anında etkili bir iletişim kurmak, bir kuruluşun en öncelikli konusu olmalıdır. Önceden hazırlanmış planların, kriz anında elde edilen bilgilerle zenginleştirilerek hedef gruplara uygulanabilmesi için iletişim kanallarının kurulması, iletişim köprülerinin oluşturulması gerekir. Bunun için mutlaka "kriz iletişim planı" yapılmalıdır. Etkili bir kriz iletişim planının amacı, kuruluşu korumak, krizden mümkün olan en az zararla çıkmasını sağlamaktır (Okay-Okay, 2001).

Kriz anında iyi bir şekilde yönetilen kriz iletişimi, krizin olası zararlarını azaltabilir. Bu amaçla, iletişim planında, hedef kitlenin belirlenmesi, kriz hakkında kimin açıklama yapacağı, bu kişinin eğitimi, verilecek mesajların niteliği önem taşır (Okay 2002). Krizle ilgili bilgiler, mümkün olduğunca sık medya ve ilgili hedef kitlelerle paylaşılmalıdır (ilk iki saatte hemen bir basın toplantısı düzenlemek, yüz yüze görüşmelerle basına bilgi vermek, acil danışma hattı kurmak vb.). Krizle ilgili açıklamaların üst düzey yöneticiler, uzmanlar tarafından yapılması, inandırıcılığını artıracaktır. Kimin açıklama yapacağı kadar, açıklamanın nasıl yapılacağı, hangi iletişim aracının kullanılacağı önemlidir; spekülasyon yapılmamalıdır; açık sözlü ve dürüst olmak gerekmektedir (Ulmer ve ark. 2007, Kadıbeşgil 2001).

2.4. Kriz Sonrasında Yapılması Gerekenler

Yaşanan kriz sonrasında öncelikle yapılması gereken kuruluşun karşılaştığı krizin nedenlerinin araştırılarak ortaya konulması gerekir. Belirlenen nedenlerin ortadan kaldırılması ve bir daha yaşanmaması için gerekli önlemler alınmalıdır. Kuruluşun itibarının ve istikrarının yeniden sağlanması için çaba sarf edilmelidir. Örgütü istikrarlı bir döneme kavuşturmak için takip edilecek yöntemler şu şekilde ele alınmaktadır (Tutar, 2000):

- ✓ Kısa süreli, esnek bir kriz planı hazırlamak
- ✓ Örgütte krizin çözümü için, gerekli olan bilgiye nasıl ulaşılabileceğiyle ilgili çalışmalar yapmak
- ✓ Toplanan bilgileri işleyerek, sonuç almaya ve örgütsel amaçları gerçekleştirmeye yönelik yönetim bilgi sistemi kurmak
- ✓ Kriz oluşum ve yapılanma süreçleri arasındaki ilişkiyi gözden geçirmek ve aksaklıkları gidermek için altyapı oluşturmak
- ✓ Yönetimde üst kademeye yardımcı olmak amacıyla yeni bir dönem için, yeterli ve yetenekli elemanlardan oluşan bir kriz yönetim ekibi oluşturmak
- ✓ Kriz yönetim ekibi tarafından oluşturulmuş olan kriz planını bir bütün olarak uygulamak, yeni oluşturulan yönetimin ve yapının bilgi ve değişime açık olup olmadığına, beklenmeyen gelişmelere uyum sağlayacak ölçüde esnek olup olmadığına dikkat etmek gerekmektedir.

Kriz sonrasında kuruluş içinde meydana gelebilecek tedirginlikleri, olumsuzlukları ve motivasyon eksikliklerini giderecek stratejiler uygulamaya konularak örgütte yeni bir sinerji yaratılmalıdır.

3. Bir Kriz Vakası Olarak Trabzon'da Hakemlerin Rehin Kaldığı Maçta Yaşanan Süreç

28 Ekim 2015 tarihindeki Trabzonspor ve Gaziantepspor maçı sonrasında hakemlerin stadyumda rehin kalması krizini analiz edebilmek için öncelikle yaşanan bu kriz ile ilgili sürecin aktarılması yerinde olacaktır. Krizle ilgili haberlerin yanı sıra yorumlar ve internet arşivinde yer alan haberler incelenerek söz konusu vaka ile ilgili olgular derlenmiştir.

28 Ekim 2015 Tarihinde Süper Lig'de 2-2 berabere biten maçın son dakikasında penaltılarının verilmediği iddiasıyla bordo-mavili taraftarlar, Hüseyin Avni Aker Stadı'nın protokol tribünü önünde toplanarak

karşılaşmanın hakemi Çağatay Şahan'a tezahüratlarla tepki gösterdi. Trabzonspor'un Yönetim kurulu üyeleri ise hakemlerin bulunduğu odanın önünde bekleyerek eylem yaptı. Karşılaşmanın bitiş düdüğünün ardından maçın hakemi Çağatay Şahan ve arkadaşları, hakem odasına gitti. Raporlarını yazıp, kıyafetlerini değiştiren ve stadyumdan ayrılmak isteyen hakem ekibine, bordo-mavili yönetimin tüm kapıları kapattığı ve stadyumdan ayrılmalarına izin verilmediği bildirildi. Bazı bordo-mavili yöneticiler de hakem odasının bulunduğu koridorda sandalyelere oturup beklemeye başladı.

Trabzon'da bu olaylar yaşanırken maç esnasında İstanbul'da bulunan Trabzonspor Başkanı İbrahim Hacıosmanoğlu'nun, sabaha karşı Trabzon'da olacağını söylemesi ve kendisi gelene kadar hakemlerin stadyumda tutulmasını istemesi üzerine, VIP tribünü önündeki araç giriş kapısı kilitlendi. Bu arada tribün önünde yaklaşık 500 bordo-mavili taraftar Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) ve hakemler aleyhine tezahürat yaptı. Stadyumda gerginlik sürerken, Başkan İbrahim Hacıosmanoğlu, kendisini arayan hiçbir devlet görevlisinin telefonuna çıkmadı ve hakemlerin stadyumda tutulması kararından vazgeçmedi.

Saatler 03.00'ü gösterdiğinde ise ilginç bir gelişme yaşandı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul'da bulunan İbrahim Hacıosmanoğlu'nu arayarak, hakemlerin bir an önce güvenli şekilde stadyumdan çıkarılmasını istedi.

Bu telefonun ardından Hacıosmanoğlu Trabzon'daki yönetimde yer alan arkadaşlarına ulaşarak, hakemlerin çıkarılması talimatını verdi. Saatler 03.47'yi gösterirken, tüm yöneticiler ve kulüp personeli soyunma odası koridorlarını boşalttı.

Hakem Çağatay Şahan ve yardımcıları, koridora giren çevik kuvvet polislerinin kalkanlarının korumasında, VIP tribünü önüne yaklaştırılan sivil polis midibüsüne bindirilerek stadyumdan çıkarıldı.

Dört saatlik bekleyişin ardından yoğun güvenlik önlemleri altında stadyumdan ayrılan hakem ekibine, dışarıda bekleyen taraftarlar da sözlü tepki göstererek, yabancı cisimler attı.

3.1. Trabzon'da Hakemlerin Rehin Kalma Krizinin Paydaşları

Krizlerin ani ve öngörülemez olaylar olma niteliği, meydana geldiklerinde bu durum ile ilgili neler söylenebileceği ve nasıl açıklanabilecekleri sorununu yaratmaktadır. Krizler oluşma sebepleri, çıkmasından sorumlu olanlar ve sonuçları açısından kuruluşların paydaşları üzerinde ciddi etkiler yaparken, kamuoyunda da farklı tartışmalara neden olur.

Paydaşlar "kuruluşun eylemlerinde çıkar sahibi olan; çalışanlar, müşteriler, kredi sağlayanlar, devletin düzenleyici kurumları, medya, rakipler ya da yerel örgütlenmeler gibi kuruluşun içinde ya da dışındaki insanlardan oluşan gruplardır". İşte bu gruplar, kriz ile ilgili enformasyon talep ederler. Paydaşlar kimin krizden sorumlu olduğunu, krizin neden gerçekleştiğini, kendilerini olumsuz etkilerden nasıl koruyabileceklerini bilmek isterler ((Ulmer ve diğerleri, 2011).

Trabzonspor-Gaziantepspor Maçı sonrasında hakemlerin rehin kaldığı krizin paydaşlarını şu şekilde sıralamak mümkündür: Maçın hakemleri, Trabzonspor Yöneticileri, Trabzonspor'a gönül vermiş taraftarlar, Trabzonspor Sportif Anonim Şirketi hissedarları, Gaziantepspor takımı, Gaziantepspor Yönetimi, Türkiye Futbol Federasyonu(TFF), Yüksek Hakem Kurulu, Gençlik ve Spor Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı, Trabzon halkı, ulusal ve uluslararası medya ve nihayetinde Türk futbol kamuoyudur.

3.2. Sürecin Sonuçları

Bu olaylı maç ile ilgili olarak Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu (PFDK) Trabzonspor - Gaziantepspor maçı sonrasında yaşanan olaylara ilişkin aldığı kararlarda :

- ✓ Trabzonspor Başkanı İbrahim Hacıosmanoğlu'na 280 gün(9 ay 10 gün) hak mahrumiyeti ve 150 bin TL para cezası,
- ✓ TFF Yönetim Kurulu üyesi İbrahim Usta'ya 1 yıl 6 ay hak mahrumiyeti cezası,
- ✓ Trabzonspor'a 2 resmi müsabakayı kendi sahasında seyircisiz oynama cezası,
- ✓ Trabzonspor A.Ş.'ye özel güvenlik görevlisinin görevini yerine getirmemesi nedeniyle 30.000 TL. para cezası,
- ✓ Trabzonspor A.Ş.'ye akredite alanlarda akredite edilmeyen kişilerin yer alması nedeniyle 30.000 TL. para cezası,
- ✓ Trabzonspor'un hakem soyunma odası koridorlarında sportmenliğe aykırı davranan idarecilerine de çeşitli hak mahrumiyetleri ve para cezaları yer almıştır.(www.hurriyet.com,18.03.2017)

Trabzonspor'un bazı eski yöneticileri bu olay sonrasında, olayları Trabzonspor'a mal edilmemesini, taraftarların bu olayları tasvir etmediğini vurgulayan beyanlarda bulundu.

Trabzonspor-Gaziantepspor maçının ardından yaşanan olaylara ilişkin Trabzonspor'un başkanı İbrahim Ethem Hacıosmanoğlu'nun, "Ben 49 yaşına kadar adam gibi yaşadım, kadın gibi yaşamadım. Ben kadın gibi 100 sene yaşayacak yerde adam gibi bir sene yaşarım." şeklindeki yaptığı açıklamada sonrası hakkında, "Yayın yoluyla halkın bir kesimini cinsiyet farklılığına dayanarak alenen aşağılama" suçundan dava açıldı. Başkan Hacıosmanoğlu, sözlerinin çarpıtıldığını ve yanlış anlaşıldığını savunarak "Kadınlardan özür diliyorum" dedi. Davada başkan suçsuz bulundu.

İbrahim Hacıosmanoğlu 6 Aralık 2015 yılında Trabzonspor başkanlık seçimini kaybederek yerini Muharrem Usta'ya bıraktı.

İsviçre'de yayın yapan Le Matin Gazetesi, Trabzon'da yaşanan hakem olayını spor sayfasında manşet yaptı. Haberde 4 saat odada rehin kalan hakemlerin, devreye giren Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "Hem Türkiye hem dünya genelinde büyük rezillik yaşamayalım. Ama yanlışların da hesabı sorulacak" sözleriyle kurtulduğu da vurgulandı. (www.gunes.com,10.03.2017)

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın konusu olan vaka değerlendirildiğinde ulaşılan sonuçlar şunlardır:

Trabzonspor Kulübünün kriz yönetimi bulunmamaktadır. Dolayısıyla Trabzonspor'un bu krizi önlemek ya da krize müdahale etmeye yönelik hiçbir eyleminin olmadığı anlaşılmıştır. Oysa spor kulüpleri birer şirket olduğuna göre öncelikle bir kriz yönetimi oluşturulmalıdırlar. Üstelik konumları gereği böyle bir olaya müdahale edebilecek yetki ve sorumlulukta olan kulüp yöneticilerinin de bu olayda herhangi bir önleyici tavır göstermedikleri görülmektedir.

Kriz gerçekleştiğinde Trabzonspor yöneticileri krizi önlemek yerine koridorlarda nöbet bekleyerek olayda taraf olmuşlardır. Kulüp yöneticisinin hakemleri alıkoyma kararını uygulamışlardır. Öte yandan bu çalışma esnasında dört büyük kulübe–Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş ve Trabzonspor- ulaşılmış, hiçbirinde kriz yönetimi, kriz ekibi, krizden sorumlu kişi veya kişilerin olmadığı, kulüplerin bu yönde hiçbir faaliyetlerinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Krizlerde kriz iletişimi hayati önem taşır. Medyanın karşısına kuruluş adına çıkacak kişinin kuruluşu temsile yetkisi ve becerisinin olması gerekir. Bu kişinin güven verici, ne konuştuğunun farkında olan biri olması kurumsal iletişimin başarısı açısından büyük önem taşır.

Bu bağlamda bu olayda Trabzonspor'un Basın Sözcüsü Yakup Aslan, "Bizim hakkımızı gasp edenleri belli süre burada tutarak Türkiye çapında tepkimizi dile getirmiş olduk. Trabzonspor'un hakkını yemeye, Trabzonspor'u yerle bir etmeye çalışan, taraftarının hakkını mutluluğunu umutlarını elinden çalan kişiler kim olursa olsun demokratik ölçüler çerçevesinde her türlü mücadele ve savaş devam edecektir" şeklindeki sözleri kriz iletişimi açısından talihsiz bir beyanat olarak futbol tarihine geçmiştir.

Krizler, çoğunlukla bireyleri yaralayarak deneyim kazandırır. Kriz döneminde alınan karar, önlem ve uygulamaların gözden geçirilerek kriz döneminden dersler çıkarılması söz konusudur (Genç, 2004, Pauchant ve Mitroff, 1992).

O halde bu bağlamda aşağıdaki önerilerde bulunmak konuyla ilgili kişi ve kurumlar için yararlı olabilir;

- ✓ Spor kulüplerinin bir an önce kurumsallaşma sürecini başlatmaları gerekir, böylece kriz yönetiminin önemi fark edilerek, spor kulüpleri de diğer işletmelerde olduğu gibi kriz yönetimi birimleri oluşturabilir,
- ✓ Spor organizasyonlarında karşılaşılabilecek sorunlarla ve çözümlerine ilişkin araştırmalar yapılabilir,
- ✓ Krizler ortaya çıkmadan önce karşılaşılabilecek krizlere yönelik alternatifleri de içeren kriz planları hazırlanabilir,
- ✓ Kulüplerde krizi yönetebilecek bir kriz yönetim ekibi oluşturarak, bu ekibin 7/24 kulüp ile iletişim halinde olması sağlanabilir,
- ✓ Kriz sonrası alınan karar, önlem ve uygulamalar gözden geçirilebilir, gerekli düzenlemeler yapılabilir,
- ✓ Spor kulüpleri krizle ilgili tüm personelinin eğitim gerekliliklerini tespit ederek buna göre eğitim planları oluşturarak bu eğitimleri sistematik bir şekilde güncelleyerek sürdürebilir,
- ✓ Bu eğitimler ayrıca kulüp yöneticilerine ve futbol takımı oyuncu ve antrenörlerine de verilebilir,

- ✓ Kulüp yöneticilerine, sporculara, hakemlere zaman zaman stres ve öfke yönetimi eğitimleri verilebilir,
- ✓ 1990 Yılında ülkemiz tarafından imzalanan Taraftar Şiddetine Karşı Avrupa Sözleşmesi ve UEFA'nın stadyum güvenliği ve konforuna ilişkin şartlar bir an önce hayata geçirilmesi yararlı olabilir,
- ✓ Merkez Hakemler Kurulu hakemleri sürekli maç kuralları, pozisyonlarla ilgili eğitimler verebilir, yanlış kararlarında hakemlere daha fazla caydırıcı cezalar uygulayabilir,
- ✓ Futbol Federasyonu (TFF) spor karşılaşmalarında yaşanan krizlerle ilgili daha etkin olabilir, kendi bünyesinde aktif bir kriz yönetimi oluşturabilir, bütün spor kulüplerinin kriz yönetimi birimleri oluşturmasını teşvik edebilir,
- ✓ Statlarda meydana gelen olaylarda herkese eşit ve standart bir tavır geliştirilerek, Futbol Federasyonu ve diğer ilgili kişi ve kurumlar, alacakları kararlarda objektif olmaya daha fazla özen gösterebilir,
- ✓ Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı ortaklaşa olarak fair play'in anlamı ve önemini öğretmek amacı ile çocukluktan başlayarak bu düşünceyi herkesin bir yaşam felsefesi olarak benimsemesi için ilkokuldan itibaren eğitim programlarında yer verebilir, böylece kurallara uyma ve karşısındakine saygılı olma şeklinde anlam bulan fair play kavramı sosyal birlikteliğimizi pekiştiren bir yaşam felsefesi haline dönüşebilir,
- ✓ Futbol sahalarında fair play davranışları ilgili herkesimi daha fazla etkilemesi ve özendirilmesi için özellikle ödüllendirilebilir ve medyanın bu hareketleri öne çıkarması istenebilir,
- ✓ Özellikle Spor Medyasının şiddeti ve öfkeyi körükleyen yayın politikaları önlenmelidir, spor medyasının kullandığı "öfke- şiddet" dilinden vazgeçirerek yapıcı yayınlar yapması sağlanabilir,
- ✓ Stadyumların "arena" gibi şiddeti çağrıştıran isimlerle anılmasının önüne geçilebilir, bu tür şiddet, kavga çağrıştıran kelimelerle sporun bir arada anılması önlenmelidir,
- ✓ Taraftarlarla kulüplerin ilişkileri güçlendirilebilir, bu bağlamda taraftarlara karışacakları şiddet olaylarının aslında kendi kulüplerine nasıl zarar vereceği anlatılabilir, taraftarların eğitimlerine yönelik programlar hazırlanabilir,
- ✓ Spor sektörü için imaj iyileştirme çalışmaları yapılabilir,
- ✓ Spor organizasyonlarının güvenlik uygulamaları dikkatle gözden geçirilebilir, Fenerbahçe-Galatasaray maçları gibi derbi maçlarında İstanbul'un iki yakasında polisler eşliğinde adeta savaşa gidiyor gibi taraftarları birbirine karşı korku ve düşmanlığa sürükleyebilecek abartılı olağanüstü güvenlik önlemleri almaktan vazgeçilebilir,

Sonuç olarak denilebilir ki; günümüzde dünyada ve ülkemizde kitlesel hareketlerin en büyüğü futbol taraftarlarında görülmektedir. Üstelik bu oyunun paydaşlarının yaşamlarında karşılaştıkları gelir adaletsizliklerini; ekonomik sıkıntıları ve işsizlik gibi sorunlarla birlikte; çarpıtılmış "erkeklik", farklı düşüncelere tahammülsüzlük gibi sosyal faktörleri de futbola yansıttıkları göz ardı edilmemelidir. Yaş, meslek ya da eğitim farkı olmaksızın herkesi peşinden sürükleyen futbolun; şiddet ve kavganın değil dostluk- saygı ve hoşgörünün en güzel örneklerinin sergilenmesi gereken sadece bir "oyun" olduğunun her zaman hatırd tutulması ve eğer futbol kulüpleri, futbol federasyonu, hakemler kurulu gibi futbolla ilgili kişi ve kuruluşların proaktif bir kriz yönetimi uygulamaları halinde bu tür krizlerle karşılaşılma olasılığı minimuma inecektir.

KAYNAKÇA

Doğan, D.& Büyük, M. (1982), Türkçe Sözlük, Birlik Yayınları,Ankara.

Genç, N. (2004) Zirveye Götüren Yol: Yönetim, Timaş Yayınları, İstanbul.

Kadıbeşegil S. (2001) Kriz Geliyorum Der! Kriz Yönetimi ve İletişim Yönetimi, Kapital Medya Hizmetleri A Ş, İstanbul.

Okay A.& Okay A. (2002), Halkla İlişkiler, Kavram, Strateji Ve Uygulamaları, Der Yayınları, İstanbul.

Okay A. (2002) Kriz Yönetimi ve Halkla İlişkiler, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Derg, 1 (12), 473-498.İstanbul.

Pauchant,T. & Mitroff, I. (1992). Transforming the crisis-prone organization.: Jossey-Bass, San Francisco,USA.

Reger, M. & Larkin, J. (1997). Risk Issues and Crisis Management. A Casebook of Best Practice, Kogan Page Limited, Londra.England.

Sıkıç, G. W. (2002). All Hazards. Crisis Management Planning. Logical Management Systems, Mcgraw Hill,USA.

Tutar. H.(2000). Kriz Ve Stres Ortamında Yönetim, Hayat Yayıncılık İletişim Eğitim Hizmetleri, İstanbul

Tüz, M.V.(2001). Kriz Ve İşletme Yönetimi, Alfa Basım Yayım Dağıtım A.Ş. İstanbul.

The Oxford English Dictionary, (1961)V. I., Oxford, England.

Ulmer, R R.& Sellnow T. L.& Scegr, M.W. (2007) Effective Crisis Communication Moving From Crisis to Opportunities, Sage Publications.

Üzün, C. (2000). Stratejik Yönetim ve Halkla İlişkiler, Dokuz Eylül Yayınları,İzmir.

Webstre's Dictionary(1982) G&C Merriam Company, Massachusetts,USA.

<http://www.gazetevatan.com/borsa> Erişim Tarihi: 15.03.2017.

<http://www.gunes.com/spor/trabzondaki-gozlemci-raporu-ortaya-cikti>-Erişim Tarihi;10.03.2017

<http://www.hurriyet.com.tr/juventus-lazio-ve-fiorentina-2-lige-dusuruldu>-Erişim, Tarihi: 15.09.2017.

<http://www.hurriyet.com.tr/trabzona-tarihi-cezalar>-Erişim Tarihi:18.03.2017.

www.ntv.com.tr/euro-2016/uefa-euro-2016nin-detaylarini-acikladi, Erişim Tarihi:16.10.2017.

<https://onedio.com/haber/2016-rio-olimpiyat-oyunlari-basladi> Erişim Tarihi: 16.10.2017

<http://www.radikal.com.tr/spor/turk-futbolunda-siddetin-tarihcesi>-Erişim Tarihi:10.09.2017

<http://www.sportifpazarlama.com/2016/11/30/dunya-ya-gore-turkiyedeki-spor-endustrisinin-yukselisi/>
Erişim Tarihi:17.09.2017.